

RUSYA'NIN KORONAVİRÜS SALGINIYLA MÜCADELESİ

MEHMET ÇAĞATAY GÜLER

SETA | PERSPEKTİF

NİSAN 2020 · SAYI 273

- Koronavirüs salgını ile mücadelede Kremlin yönetimi hangi tedbirleri aldı?
- Rusya'nın sağlık sistemi krizi aşabilecek kapasiteye sahip mi?
- Salgının Rus ekonomisine etkileri nelerdir?

Toplam vaka sayısının 1,3 milyonu geçtiği ve dünya çapında 70 binden fazla insanı öldüren yeni tip Koronavirüs (COVID-19) yayılmaya devam ettikçe Rusya da salgının üstesinden gelmek ve ülke içinde yayılmasını önlemek için önlemlerini artırdı.¹ 7 Nisan itibarıyla resmi rakamlara göre vaka sayısı 7 bin 497'yi bulan Rusya'da 58 kişi hayatını kaybederken 494 kişi iyileşerek taburcu oldu.

Ülkedeki ilk vakalar 31 Ocak 2020'de güneyde bulunan Tümen ve güneydoğuda Çita'da ortaya çıkmıştır.² 12 Şubat'ta Çin vatandaşı olan vakalardan ikincisi Çita bölgesinde bulunan hastanede tedavisi tamamlandıktan sonra sınır dışı edilmiştir. 23 Şubat'ta 8 Rus vatandaşı Cruise gemisinde tahliye edilerek Tataristan'ın başkenti Kazan'a getirilmiştir.³ Aralarından 3 kişinin Koronavirüs testi pozitif çıkmış ve on dört gün karantinanın ardından pozitif olanlar dahil tamamı taburcu edilmiştir. Ek olarak yurt dışında yaşayan Rus vatandaşlarının da bu süreçte enfekte olduğu bilinmektedir.

2 Mart'ta İtalya'dan dönüş yapan, Moskova ikametli 29 yaşında bir Rus vatandaşı Koronavirüs tespit edilmiştir.⁴ Bu vaka ülke içerisindeki Rus vatandaşlarında görülen ilk vaka olarak kabul edilmiştir. 16 Mart'ta 3-6 arasında vaka artış ile ilerlemiş ardından vaka sayıları 20-30 civarında seyretmeye başlamıştır. 19 Mart'ta Koronavirüs kaynaklı ilk ölüm bildirilmiştir. 20 Mart'ı müteakip sayılar katlanarak artmaya başlamış, resmi verilere göre 3 Nisan'da günlük artış hızı 600 vakayı bulmuş ve 7 Nisan'da ise 1.100'e ulaşmıştır.⁵

Vaka sayılarına baktığımızda çoğunluğun merkez federal bölgelerinde bulunduğunu görmekteyiz. Söz konusu bölgeler arasında da Moskova ve Moskova Oblast öne çıkmaktadır. Zira toplam 7 bin 500 vakanın 5 bin 600'ü ve 58 vefatın 39'u bu bölgelerde bulunmaktadır. Bu noktada salgının yayılmasını engellemek için alınan tedbirlerin ağırlıklı olarak bu bölgeleri kapsadığını da belirtmek gerekir.

1. "Covid-19 Coronavirus Pandemic", Worldometer, 7 Nisan 2020, <https://www.worldometers.info/coronavirus>, (Erişim tarihi: 7 Nisan 2020).

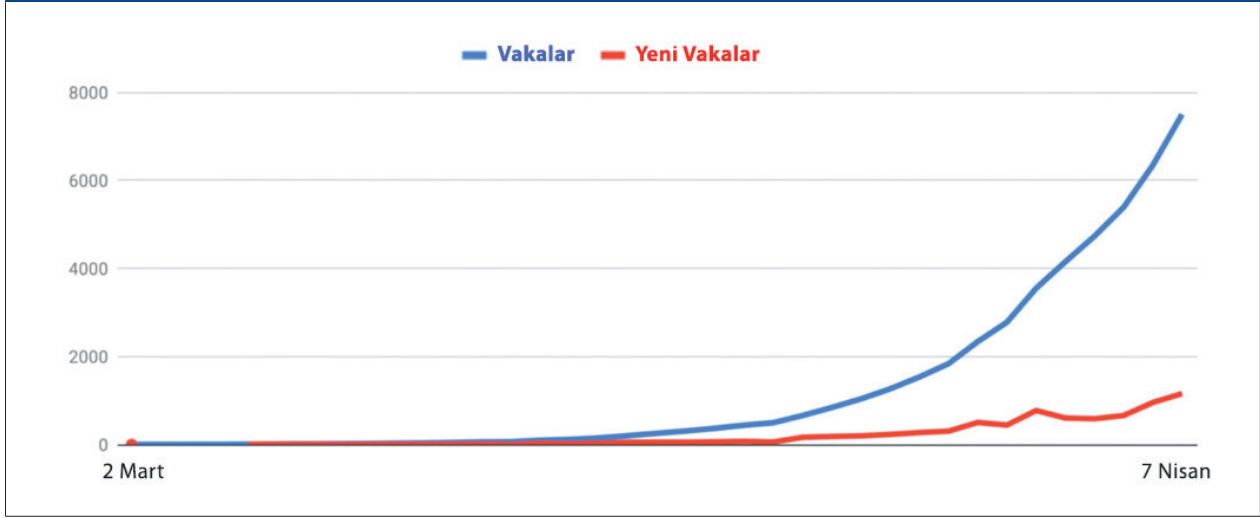
2. "Coronavirus in Russia: The Latest News | April 7".

3. "У Трех Россиян С Лайнера Diamond Princess Подтвердился Коронавирус", ТАСС, 26 Şubat 2020.

4. "У Приехавшего Из Италии Россиянина Обнаружили Коронавирус", Интерфакс, 2 Mart 2020.

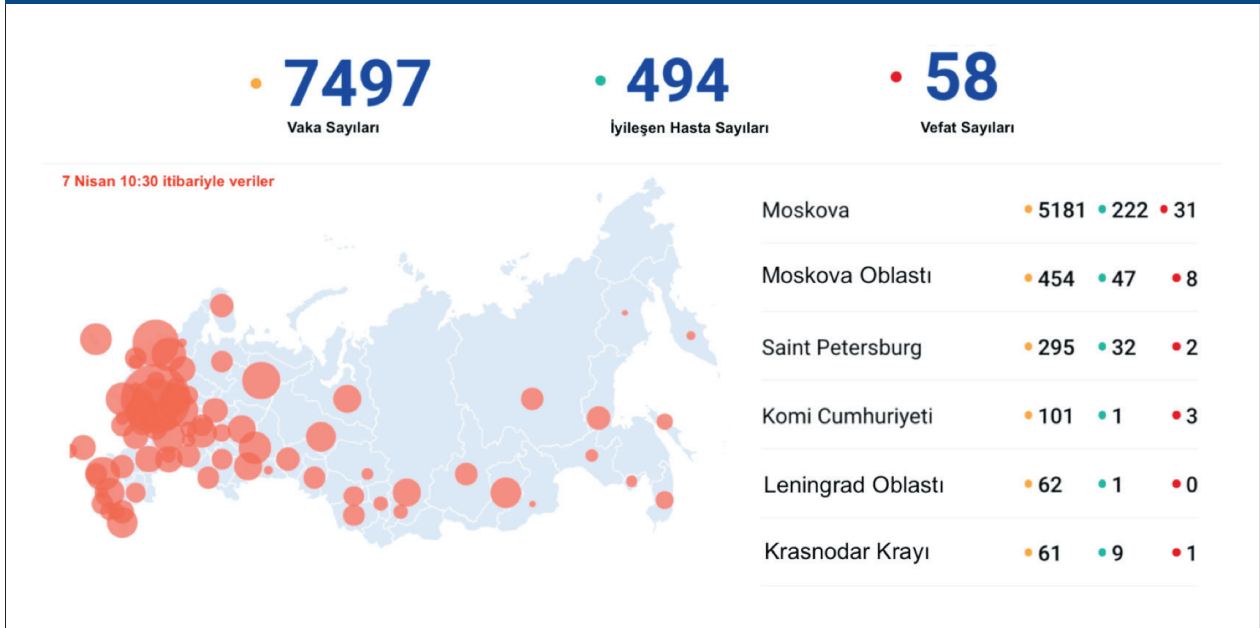
5. "Coronavirus in Russia: The Latest News | April 7".

GRAFİK 1. RUSYA'DA KORONAVİRÜS VAKA SAYILARI

“Coronavirus in Russia: The Latest News | April 7”, *Moscow Times*, 7 Nisan 2020.

HARİTA 1. RUSYA'NIN KORONAVİRÜS İSTATİSTİKLERİ

“Оперативные Данные”, Стопкоронавирус. РФ, 7 Nisan 2020, <https://xn--80aesfpebagmflc0a.xn--p1ai>, (Erişim tarihi: 7 Nisan 2020).

KREMLİN YÖNTEMİNİN KORONAVİRÜS SALGINI İLE MÜCADELESİ

Kremlin yönetimi salgının ülke çapında yayılmasını engellemek için en başından itibaren belirli önlemler almış, tedbirler uygulamıştır.⁶ Zira Rusya Federasyonu'nun kurulu olduğu toprak büyüklüğü Koronavirüs yayıldığı takdir de önü alınamaz bir durum oluşabile-

6. “Coronavirus in Russia: The Latest News | April 7”.

ceği için ilk günden itibaren tedbirler alınmasını zaruri kılmıştır. 20 Şubat itibarıyla Çin vatandaşlarının ülkeye girmesi yasaklanmıştır. Aradan bir hafta geçtikten sonra karantinaya uymadığı iddia edilen yabancı ülke vatandaşları sınır dışı edilmiş ve artan vakalardan ötürü İran vatandaşlarına ülkeye giriş yasağı getirilmiştir. 1 Mart'tan itibaren birçok Avrupa ülkesine tren seferleri iptal edilmiştir. 13 Mart'ta Almanya, Fransa ve

İspanya'ya uçuş yasağı getirilmiş, İtalya vatandaşlarına verilen vizeler durdurulmuştur. Dört gün sonra ise bütün ülkelere verilen vizeler ikinci bir emre kadar askıya alınmıştır. Hemen ardından Belarus ile sınır her türlü geçiş ve hareketlilik için kapatılmıştır. 23 Mart'ta ülkeye dönmek isteyen Rus vatandaşlarının tahliye uçuşları ve belli başlı ülkelerin başkentleri hariç tüm ülkelere uçuş yasağı getirilmiş ve çok kısa bir süre Rus vatandaşlarının geri getirileceği uçuşlar hariç tüm uçuşlar yasaklanmıştır. 30 Mart'ta ise tüm sınırlar geçişlere kapatılmıştır.

Ülke çapında alınan diğer önlemleri incelediğimizde ilk olarak karşımıza maske, eldiven ve koruyucu önlüklerin yurt dışına satışının engellendiği görülmektedir. Ardından Kültür Bakanlığı müzeden tiyatroya ilgili tüm kurumlarını kapatmıştır. Eğitim Bakanlığı 18 Mart'ta tüm Rus okullarının 12 Nisan'a kadar kapatılacağını ilan etmiş ve üniversite sınavları da ileri bir tarihe ertelenmiştir. 25 Mart'ta ülkenin gündemini aylardır meşgul eden anayasa değişikliği için belirlenen 22 Nisan referandum tarihinin daha ileri bir zamana ertelendiği bizatihi Devlet Başkanı Vladimir Putin tarafından açıklanmıştır. Hemen ardından tüm üniversitelerin de ilk olarak 5 Nisan'a kadar kapalı kalacağı duyurulmuştur.

29 Mart'ta ilk olarak Moskova'da bir tür sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir. Söz konusu yasak sağlık hizmeti almak, gıda veya ilaç ihtiyacını karşılamak, zaruri iş seyahatleri gibi bazı istisnalar haricinde tüm Moskova halkının evinden çıkmasını engellemektedir. Hemen ardından aynı yasak Moskova Oblastı'nda ve ardından neredeyse tüm ülke genelinde uygulanmaya başlanmıştır. 30 Mart'ta Rusya'da görülen tüm vakaların 4/3'ünün bulunduğu Moskova ve Moskova Oblastı'na bölgesel karantina uygulamaya konulmuştur. Aynı tarihten itibaren Çeçenistan'a da acil ihtiyaçlar dışında tüm giriş-çıkışlar yasaklanmış ve karantina uygulaması getirilmiştir.

RUSYA'NIN SAĞLIK SİSTEMİ VE ULUSLARARASI YARDIMLARI

Sağlık sistemine geçmeden önce kısaca ülkenin demografisine de değinmek gerekir. Zira krizi aşabilecek kapasitenin var olup olmadığı doğrudan ülkenin sahip olduğu demografik yapı ile de ilgilidir.

Yaklaşık 146 milyonluk nüfusu sahip Rusya'nın yaş ortalaması 38,8 olarak hesap edilmektedir.⁷ Toplam nüfusun yüzde 30'unu riskli grup olarak addedilen 55 yaş ve üzeri insanlar oluşturmaktadır. Kısacası Rusya'nın yaşlı ve gittikçe de yaşlanan bir nüfusa sahip olduğunu söyleyebiliriz. Nüfus yoğunluklarına baktığımızda ise Moskova'nın 10 milyon ile açık ara ilk sırada geldiğini belirtmemiz gerekir. Moskova'nın ardından ona en yakın 5 milyonluk nüfusu ile St. Petersburg gelmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün istatistiklerine göre Rusya'da her 10 bin kişiye yaklaşık 81 yatak ve 37 doktor düşmektedir.⁸ Ülkede toplamda 40 bin mekanik ventilatör (solunum cihazı) bulunmakta ve her 100 bin kişiye 27 adet düşmektedir.⁹ Hükümetin yaptığı son açıklamalara göre Koronavirüs servisleri için 12 bin yoğun bakım ünitesi yatağı ve 396 gözlemevi dahil olmak üzere toplamda 55 bin ek yatak kapasitesi sağlanmıştır.¹⁰ Ek olarak 124 olan Ekstrakorporeal Membran Oksijenasyonu makinesi sayısı 141'e çıkarılmıştır.¹¹ Her ne kadar nicel olarak iyi bir noktada olduğu görünse de nitelik olarak incelediğimizde ülkede bulunan her üç hastaneden birinde düzenli olarak su temini yapılamadığını ve neredeyse iki hastaneden birinin ısınma sistemi olmadığını görmekteyiz.¹² Ayrıca her iki hastaneden birinin sıcak suya, her üç hastaneden birinin de kanalizasyon sistemine sahip olmadığını belirtmek gerekir.¹³ En önemli nokta ise Rusya'nın

7. "Russia Population 2020", World Population Review, <https://worldpopulationreview.com/countries/russia-population/#undefined> (Erişim tarihi: 2 Nisan 2020).

8. "О Мерах По Защите Здоровья Населения От Новой Коронавирусной Инфекции", Правительство России, 19 Mart 2020, <http://government.ru/news/39218>, (Erişim tarihi: 3 Nisan 2020); Ayrıca bkz. "Hospital Beds (per 10 000 Population)", Dünya Sağlık Örgütü, [https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/hospital-beds-\(per-10-000-population\)](https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/hospital-beds-(per-10-000-population)), (Erişim tarihi: 3 Nisan 2020).

9. "Толикова Заверила, Что Медики В РФ Готовы К Любому Развитию Ситуации с COVID-19", Интерфакс, 16 Mart 2020.

10. "О Мерах По Защите Здоровья Населения От Новой Коронавирусной Инфекции".

11. "Толикова Заверила, Что Медики В РФ Готовы К Любому Развитию Ситуации с COVID-19".

12. "1 in 3 Russian Hospitals Lack Water Supply – Audit Chamber", *Moscow Times*, 27 Şubat 2020.

13. "1 in 3 Russian Hospitals Lack Water Supply – Audit Chamber".

yoğun bakım üniteleri ve bu ünitelerin ihtiyaç duyduğu donanım bakımından yetersiz olmasıdır. Genellikle ülkeler toplam yatak sayısının yüzde 10'unu yoğun bakım üniteleri için ayırırken bu rakamın Rusya'da yüzde 3-5 dolaylarında olduğu düşünülmektedir.¹⁴ Benzer durum solunum cihazları için de geçerlidir. Yapılan tahminlere göre ülkede hastaneye yatırılan vaka sayısı 160 bin kişiye ulaştığında tüm solunum cihazlarının tükeneneceği yönündedir.¹⁵

Tüm bunların yanı sıra yoğun bakım üniteleri ve yatak kapasiteleri konusunda bölgeden bölgeye ciddi farklılıklar görüldüğünü de söylemek mümkündür. Dolayısıyla toplam yatak sayısı diğer ülkelere oranla yüksek seviyelerde görünse dahi ülke içerisinde dağılım eşit değildir. Özellikle İdil-Ural ve Kuzey Kafkasya bölgelerinde hastane kapasitelerinin diğer bölgelere kıyasla geride kaldığı bilinmektedir. En kalabalık nüfusa ve göreceli yüksek yatak kapasitesine sahip başkent Moskova'ya baktığımızda dahi yoğun bakım yataklarının tümüne oranla yalnızca yüzde 3 seviyelerinde kaldığını görmekteyiz.¹⁶ Salgının mevcut durumda neredeyse bütün federal bölgelere yayıldığını ve benzer şekilde tüm ülkede sokağa çıkma yasaklarının uygulandığını da göz önünde bulundurursak Kremlin yönetiminin çok ciddi bir sınavla karşı karşıya olduğunu söyleyebiliriz.

Tüm bunlara rağmen Rusya'nın mevcut vaka artış hızı, ölüm oranı ve yoğun bakıma kaldırılan hasta sayısı ile krizi aşabilecek kapasiteye sahip olduğu görünmektedir. Zira toplam vaka sayısı diğer ülkelere kıyasla oldukça az, ölüm oranı çok düşük ve iyileşme oranı da çok yüksek görünmektedir. Bu noktada aksi yönde iddialar söz konusudur. Koronavirüs vakalarının zatürre ve akut solunum yetmezliği olarak gösterilip sayıların düşük tutulduğu, bu sayede de halk arasında oluşabi-

lecek infialin önlendiği bu iddialar arasındadır.¹⁷ Eğer ABD'de şu anda görülen artış hızı, ölüm oranı ve vaka sayısı (mevcut durumda toplamda 360 bini geçmiştir) Rusya'da yaşanacak olursa sahip olunan kapasite bu krizi yönetebilecek boyutta değildir. Filhakika ABD de bu konuda oldukça başarısız görünmektedir. İtalya örnek olarak alındığında –Rusya'nın yaşlı nüfusunu ve benzer şekilde yetersiz sağlık kapasitelerini göz önünde bulundurursak ve de bölgesel eşitsizliğin getireceği önüne geçilemeyecek ölümleri düşünürsek– Rusya'da da durumun farklı olmayacağını söyleyebiliriz. Lakin ülke çapında hızlıca uygulanan ve söz konusu diğer örneklerde devreye sokulamayan sokağa çıkma yasağı burada çok önemli bir faktördür ve eğer ki sağlanan resmi veriler iddiaların aksine tutarlı ise Rusya'nın bu örneklere dönüşmemesinde kilit role sahiptir.

Diğer bir yandan Rusya'nın uluslararası yardımlarına baktığımızda akıllara resmi verilerin doğruluğunu sorgulamak gelmektedir. Çünkü ülke dışına bu boyutta bir yardım yapılmasının söz konusu olamayacağı ifade edilmektedir. Bugüne kadar Kremlinin 16'dan fazla ülkeye yardım götürdüğünü görmekteyiz. ABD'ye maske ve tıbbi ekipman, Sırbistan'a tıbbi ekipman yardımı, İtalya'ya 600 mekanik ventilatör ve askeri personel, Çin'e 23 ton maske ve koruyucu ekipman, İran'a 500 test kiti, Kuzey Kore'ye 1.500 test kiti, Venezuela'ya 10 bin test kiti gönderilmiştir. Ayrıca yakın coğrafya olarak addettikleri sekiz eski Sovyet ülkesine 100 bine yakın test kiti gönderilmiştir. Rusya çok açık bir biçimde tıbbi yardımları bir nüfuz artırma aracı olarak kullanmaktadır. Salgınla mücadele konusunda yardım gönderilen birçok ülkede gerek halk gerekse hükümetler nezdinde Moskova'ya karşı yaklaşma ve dostane ilişkiler gelişmeye başlamıştır. Salgın sonrası oluşacak dünya düzeninde Rusya yeni yerini almaya başlamıştır.

14. “We Don't Have Enough Intensive Care Beds’: Coronavirus will Test Russia's Creaking Healthcare System”, *Moscow Times*, 19 Mart, 2020.

15. “В Тяжелой Форме: Исследование О Том, Сколько Больных Коронавирусом Может Спасти Российская Медицина”, *Проект Медиа*, 30 Mart 2020, <https://www.proekt.media/research/koronavirus-regiony>, (Erişim tarihi: 4 Nisan 2020).

16. “В Тяжелой Форме: Исследование О Том, Сколько Больных Коронавирусом Может Спасти Российская Медицина”.

17. Алексей Навальный, “Власти России Скрывают Число Заразившихся Коронавирусом?”, *Информационная Россия*, 3 Mart 2020, https://www.youtube.com/watch?v=Mh4Nkhhb_1Fs, (Erişim tarihi: 7 Nisan 2020); Аугиса b.kz. “Как Зарабатывают На Коронавирусе”, Алексей Навальный, 6 Mart 2020, https://www.youtube.com/watch?v=dEOav_yD378, (Erişim tarihi: 7 Nisan 2020); Mary Ilyushina, “Why does Russia, Population 146 Million, have Fewer Coronavirus Cases than Luxembourg?”, *CNN*, 23 Mart 2020.

RUS EKONOMİSİNDE KORONAVİRÜS ETKİSİ

Vladimir Putin 26 Mart'ta gerçekleştirdiği basın açıklamasında ülkesinin iki büyük problemi olduğunu, bunlardan birisinin Koronavirüs diğ erinin ise bunun da beraberinde getirdiği ç öken petrol piyasaları olduğunu ifade etmiştir.¹⁸ Koronavirüs salgınının önlenemeyen etkisi ve düş en petrol fiyatları ile birlikte rublenin değer kaybetmesi ve kaybetmeye devam edeceği beklentisinin gelecek dönem üzerinde ciddi etkileri olacaktır. Zira Koronavirüs öncesi bir dolar 62 rubleye tekabül ederken son zamanlarda yaklaşık 76 rubleye eş değer hale gelmiştir.¹⁹ Tabiatıyla ülke borsasında da keskin düşüşler meydana gelirken rubleye benzer şekilde yaklaşık yüzde 20 değer kaybı yaş andığı ifade edilmektedir.²⁰ Rusya salgın nedeniyle yalnız Çin ile yaptığı ticaretinden günlük 1 milyar ruble kayıp yaşamaktadır.²¹ Ayrıca turizm sektöründe 30 milyar rubleye kadar kayıp beklenmektedir.²² Tüm bunlara ek olarak üretim maliyetleri, ülkeden sermaye çıkışı ve dış borcun da artması beklenmektedir. Dolayısıyla Rus ekonomisinin büründüğü ahval gittikçe kötüleşmektedir. Son olarak Batı ülkelerinin yaptırımlarından dolayı 50 milyar dolar kaybedilmesi ve sekte vurulan yerli ve yabancı yatırımlar ülke ekonomisini zorlamaktadır.²³

Bunlarla birlikte Koronavirüs salgının da etkisiyle petrole olan talep düşmeye başlamış, piyasada oluşan arz bolluğu da petrol fiyatlarının aşağıya çekilmesine sebep olmuştur. Söz konusu durum Rusya'nın da aralarında bulunduğu OPEC+ ülkelerinin 5-6 Mart'ta Viyana'da düzenli toplantının ana gündem maddesini oluştur-

18. Дмитрий Смирнов (@dimsmirnov175), "Путин на встрече с предпринимателями: Я не буду характеризовать обстановку, вы все люди грамотные, смотрите интернет и СМИ, видите, что происходит. У нас две проблемы: обрушился рынок нефти и вирус этот прилетел", Twitter, 26 Mart 2020, <https://twitter.com/dimsmirnov175/status/1243117149318758400>, (Erişim tarihi: 7 Nisan 2020).

19. 6 Nisan 2020'de; İlgili bilgi için bkz. "Dolar/Rus Rublesi Paritesi", Bloomberg HT, <https://www.bloomberght.com/doviz/parite/usd-rub>, (Erişim tarihi: 7 Nisan 2020).

20. "Coronavirus Hits Russian Markets", *Moscow Times*, 27 Mart 2020.

21. "Russia Losing 1 Bln Roubles a Day in Trade with China over Coronavirus – Minister", Reuters, 20 Şubat 2020.

22. "Russian Tourism Takes \$400 Million Hit from Coronavirus: Operators", Reuters, 5 Mart 2020.

23. "Sanctions Cost European Economies \$240 Billion While Russia Lost \$50 Billion – Putin", RT, 20 Haziran 2019.

muştur.²⁴ Fakat petrol üretiminin azaltılması hususunda anlaşma sağlanamamasından ötürü 9 Mart'ta Brent petrol fiyatları 1991'den bu yana bir günde gerçekleş en sert düşüşü yaşamıştır. Rusya mevcut pazar payını kaybetmemek ve ABD'nin pazar payını arttırmasını engellemek için karlılığını azaltmak uğruna üretim kesintisine karşı çıkmıştır. Suudi Arabistan da Rusya'nın hamlesine petrol arzını daha da arttırarak cevap vermiştir. Yaş anan bolluk, Koronavirüs salgını ve düş en arz miktarı fiyatların dibe vurmasını da beraberinde getirmiştir. Bir varil petrolün fiyatı 60 dolar bandından 20-25 dolar bandına inmiştir. Ortalama 20 dolarlık üretim maliyetleri dikkate alındığında karlılığın ciddi oranda düştüğü söylenebilir.²⁵ Bu takdirde bir varil petrol ile elde edilen kar çok daha fazla satarak ve daha uzun sürelerde tazmin edebilecekler ki ihraç miktarları henüz bu durumu telafi edebilecek oranda artış görmemiştir.

Her ne kadar Rus medyası bu durumu uzun yıllar sürdürebileceğini ve ABD'nin bu durumdan en zararlı olarak çıkacağını iddia etse de enerji bazlı ham madde ihracatına dayalı ekonomiye sahip olan ülke kendisidir. Buradaki temel argüman ABD'nin "kaya petrolü" (shale oil) ile pazar payını arttırdığı ve Rusya'nın OPEC ülkeleri ile hareketinin Washington'ın bu atılımının önünü açtığı dolayısıyla fiyatları aşağı çekerek üretim maliyeti yüksek olan ABD'ye zarar vermektir. Moskova yönetiminin kar/zarar hesabını iyi yapacağı şüphesiz fakat son dönemde fiyatları arttırma ihtiyacına yönelik beyanatlar söz konusu durumun kendilerine de oldukça zarar verdiğini ve sürdürülebilir olmadığını göstermektedir.²⁶ Nitekim petrol ve doğal gaz ihracat gelirleri Rus ekonomisinin yaklaşık dörtte birini ihdas etmektedir.²⁷ Söz konusu fiyat düşüşünden dolayı Rus

24. Aşkın Kıyağan ve Övünç Kutlu, "OPEC ve OPEC Dışı Ülkelerin Bakanlar Toplantısından Karar Çıkmadı", Anadolu Ajansı, 6 Mart 2020.

25. "Cost Of Producing a Barrel of Oil and Gas", *Wall Street Journal*, 15 Nisan 2016.

26. Dina Khrennikova, Ilya Arkhipov ve Olga Tanas, "Russia Admits Need to Bolster Oil But Does Not Reach Out to OPEC", Bloomberg, 18 Mart 2020.

27. Pat Evans, "13 Mind-Blowing Facts about Russia's Economy", Markets Insider, 16 Nisan 2019, <https://markets.businessinsider.com/news/stocks/russia-economy-facts-2019-4-1028116037#russian-vodka-consumption-has-dropped-by-more-than-50-in-the-past-20-years10>, (Erişim tarihi: 28 Mart 2020).

ekonomisinde 39 milyar dolarlık bir açık olacağı ifade edilmektedir.²⁸ Böyle devam ettiği takdirde yıllık petrol gelirlerinde 123 milyar dolarlık kayıp olacağı hesaplanmaktadır.²⁹ Dolayısıyla süreç bu şekilde devam ettiği takdirde Moskova yönetiminin kayıplarının da oldukça büyük olacağı ve bu sene bütçe açığı verileceği öngörülmektedir. Yapılan tahminler –üretim maliyetleri çok düşük olmasına rağmen– ekonomisi petrol ihracatına bağlı Suudi Arabistan’ın da bu fiyatlar devam ettiği takdirde ciddi kayıplar vereceği ve pazar payını arttırmak için bu maliyetin altına girmenin makul olmayacağı için elbet bir noktada buluşma sağlanacağı yönündedir.

Koronavirüs salgınının büyük darbe vurduğu, halihazırda kötüye giden Rus ekonomisi ve bu durumun

28. “Russia Faces \$39 Billion Budget Shortfall in 2020 from Lower Oil, Gas Revenues”, Reuters, 18 Mart 2020.

29. “Coronavirus Hits Russian Markets | March 27”, *Moscow Times*, 27 Mart 2020.

Moskova’yı karşı karşıya bıraktığı meydan okuma Rus siyaseti için de ciddi bir sınav teşkil etmektedir. Zor günlerde halkın beklediği güçlü yönetim ve liderlik ortaya konularak krizin halk üzerindeki (hem ekonomi hem de sağlık açısından) etkisi hafifletilirse Kremlin yönetimi iç kamuoyunu konsolide etmiş olacak ve eskisinden daha da güçlü çıkacaktır ki ilk günden beri atılan adımlar bu yöndedir.³⁰ Dolayısıyla da planlanan referandum ve ardından gelecek 2024 seçimleri sonrası Putin için iki dönem başkanlık ihtimali bir nevi garanti altına alınmış olacaktır. Petrol fiyatları konusunda son dönemde gelen yumuşama da bu kaygıyı gütmektedir. Eğer ki bu süreç başarılı yönetilemezse anayasa değişikliği ve referandum süreci kapsamında 2036 hedefi tehlikeye girebilir.

30. “Coronavirus in Russia: The Latest News | April 1”, *Moscow Times*, <https://www.themoscowtimes.com/2020/04/01/coronavirus-in-russia-the-latest-news-april-1-a69117>, (Erişim tarihi: 1 Nisan 2020)

